

Кізіль М. А.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

СИСТЕМНА ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СФЕРИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню системної організації інноваційних одиниць англійської мови сфери комп'ютерних технологій. У статті визначається форма системної організації подібних одиниць, виявляються лінгвальні й екстралінгвальні фактори її параметризації й особливості структурно-семантичної організації. З'ясовуються також відмінності між формами системної організації англомовних комп'ютерних термінів і інноваційних одиниць.

Ключові слова: англійська мова, комп'ютерний термін, лінгвальні й екстралінгвальні фактори, системна організація, структурно-семантична організація, інноваційна одиниця.

Постановка проблеми. Наприкінці XX – початку XXI ст. сфера комп'ютерних технологій стає однією з головних сфер постачальниць в англійську мову інноваційних одиниць на позначення її нових понять і реалій. Подібні одиниці є об'єктом пильної уваги лінгвістів [2; 4; 5; 8; 10] не тільки через збагачення словникового складу англійської мови, але й через ті якісні зміни, що привнесли та привносять лексичні інновації в неї.

Відкритим залишається питання особливостей і форми системної організації інновацій комп'ютерної підмови, що позначають різносубстратні сфери комп'ютерно-опосередкованої дійсності англомовних спільнот, що зумовлює **мету статті**. Її **завдання** полягають у з'ясуванні відмінностей між формами системної організації одиниць комп'ютерної термінології й інноваційних одиниць англійської мови відповідної сфери, у визначенні умов, факторів, аспектів параметризації форми системної організації англомовних комп'ютерних інновацій, а також у виявленні особливостей її структурно-семантичної організації.

Виклад основного матеріалу. Обґрунтовуючи концепцію термінологічної природи інноваційних одиниць англійської мови комп'ютерної сфери та сфер, опосередкованих нею, що об'єднуються в синкретичний консолідований системний лінгвальний об'єкт, Р.К. Махачашвілі пропонує називати його *англомовною інноваційною лінгвосферою* [5, с. 138]. Розглядаючи подібний об'єкт із позицій філософії мови та в лінгвофеноменологічному ракурсі, дослідниця також дає йому назву *англомовна інноваційна логосфера комп'ютерного буття* [4, с. 19].

Оскільки формою системної організації комп'ютерних термінів є терміносистема, ми вважаємо, що найбільш вдалим для позначення особливостей системної організації інновацій, які є засобами номінації реалій і понять різносубстратних сфер комп'ютерно опосередкованої дійсності англомовних спільнот, є поняття «метатерміносистема англійської мови сфери комп'ютерних технологій» (від грец. *μετα* – після, через; *terminus* – межа; *σφαιρα* – ціле, що складається з частин; з'єднання) [1, с. 32], яке лише починають розробляти в лінгвістиці. Семантика терміна на позначення аналізованого поняття вказує на те, що він є одиницею більш високого рівня абстрак-

ції й узагальнення порівняно з поняттям «терміносистема». Цей термін застосовується нами для *інтегрованого позначення всіх інноваційних одиниць номінації об'єктів, понять, явищ, реалій новітніх модусів буття та дійсності англомовних спільнот, створених і опосередкованих комп'ютерними технологіями*.

Розбіжності між поняттями «терміносистема» та «метатерміносистема» виявляються на рівні їх елементів – одиниць визначених систем. Якщо англомовні комп'ютерні терміни належать до термінологічного фонду англійської мови та мають спеціальне термінологічне значення, то до лексичних інновацій такі вимоги не висуваються, у більшості своїй вони є одиницями розмовної, загальноживової лексики, жаргонізмами, сленгізмами, створеними носіями мови для позначення всіх тих понять і реалій, поява яких не тільки зумовлена, але й опосередкована розвитком нової глобальної техногенної сфери, що здійснила вплив практично на всі сфери життя людства, якісно змінивши його. Поява та поширення комп'ютерних інновацій визначається приматом комп'ютерно-опосередкованої комунікації, в якій вони створюються першочергово.

Умови параметризації, тобто визначення параметрів дослідження метатерміносистеми англійської мови сфери комп'ютерних технологій, що являє собою складну багаторівневу полівимірну систему організації загалу англомовних комп'ютерних інновацій, визначаються низкою *екстралінгвальних* і *лінгвальних* факторів. Екстралінгвальні фактори сприяли появі та поширенню великої кількості англомовних комп'ютерних інновацій не тільки серед носіїв англійської мови, але й в усьому світі, і зумовили необхідність їх систематизації з метою лінгвістичного аналізу. До таких факторів слід віднести інформатизацію, комп'ютеризацію англомовних суспільств і світового співтовариства, створення та поширення Інтернет-сфери та кіберпростору, процеси глобалізації світової спільноти, експансію англійської мови, пріоритетність мовного кодування понять комп'ютерно опосередкованої дійсності її засобами.

Лінгвальні аспекти параметризації метатерміносистеми англійської мови сфери комп'ютерних технологій базуються на засадах системності, інтегрованому характері її одиниць, системних відносинах, що існують між ними, їх особливій структурно-семантичній організації. Як і будь-яка інша підсистема, аналізована метатерміносистема має характеристики системного об'єкта, які, зокрема, були узагальнені та викладені Р.К. Махачашвілі: 1) цілісність – первинність цілого (системи) по відношенню до її частин (елементів), властивість системи отримувати таку нову якість, що органічно впливає з її складових елементів, але не є притаманною кожному з них окремо; 2) інтегративність – синтезування елементів системи, наявність системоутворюючих і системозберігаючих факторів; 3) структурність – відносно сталий спосіб внутрішніх зв'язків і відношень системи, що визначає її

устрій; 4) ієрархічність – організація за принципом ранжирування, в якому кожен компонент системи може розглядатися як система (підсистема) більшої системи чи ступеня абстракції; 5) функціональність – створення будь-якої системи зумовлене необхідністю, система виконує певні функції в зовнішньому середовищі; 6) неадитивність – принципове незведення якостей системи до суми якостей компонентів, які її складають; 7) еквіфінальність – здатність системи досягати таких станів, що визначаються тільки її власними параметрами та не залежать від вихідних умов і змін середовища, в якому вона функціонує [4, с. 49–50].

Інтегрований характер інноваційних одиниць метатерміносистеми англійської мови сфери комп'ютерних технологій визначається тим фактом, що всі вони слугують засобами позначення понять, реалій, явищ комп'ютерно опосередкованої дійсності та її окремих сфер. Саме тому науковці говорять про те, що комп'ютерні технології здійснюють неабиякий вплив не тільки на повсякденне життя людини, але й на сферу економіки, політики, освіти, культури й т. ін., визначаючи їхній розвиток [4, с. 127; 8, с. 34] Р.К. Махачашвілі вбачає засади інтегрованості в термінологічній природі загалу комп'ютерних інновацій [4, с. 52].

Метатерміносистема англійської мови сфери комп'ютерних технологій є відкритою динамічною системою, яка постійно поповнюється інноваційними одиницями та взаємодіє з іншими підсистемами мови. Оскільки комп'ютерні інновації як дискретні елементи визначеної метатерміносистеми слугують засобами номінації понять, явищ і фрагментів окремих різносубстратних сфер комп'ютерно опосередкованої дійсності англомовних спільнот, то особливості структурно-семантичної організації аналізованої метатерміносистеми визначаються наявністю *семантичних полів*, які об'єднують сукупність інноваційних одиниць, що позначають поняття, об'єкти, явища, реалії певної сфери позамовної дійсності, існування якої опосередковане комп'ютерними технологіями та Інтернет-сферою.

Відзначимо, що поняття «семантичне поле» було введено в науковий обіг німецьким дослідником Г. Іпсеном у 1924 р. [11]. Нині в лінгвістиці є різні визначення вказаного поняття, а також концепції його дослідження [6; 7; 12]. Теорія поля охоплює велику кількість поглядів, що фактично являють собою варіанти однієї загальної ідеї про семантичну та поняттєву єдність слів чи лексичних одиниць, об'єднаних у межах одного семантичного поля. Критеріями включення тієї чи іншої одиниці до семантичного поля є суто лінгвальні критерії (лексичне значення одиниці в цілому), її змістова ознака, семантична ознака, певні аспекти та компоненти її значення [7, с. 49–51], а також понятійні, предметно-тематичні, предметно-логічні, тобто екстралінгвальні фактори (наприклад, загальне поняття, загальна тема, окрема ситуація, дискретна сфера) [12, с. 32–37].

Будь-яке семантичне поле має власну структурно-семантичну організацію, яка може бути узагальнено представлена як ядерна зона, до якої входять одиниці, що містять у своєму значенні максимальну концентрацію семантичних ознак, які характеризують певний типовий об'єкт, поняття, що віднесені до визначеного семантичного поля, а також периферійну зону, в якій одиниці мають неповний набір таких ознак і не характеризують об'єкт, поняття, явище, що позначаються ними, як типові для цього семантичного поля за понятійними та будь-якими іншими ознаками [7, с. 51–52]. Усі одиниці, віднесені до семантичного поля, знаходяться в різних семантичних відношеннях між собою та за своїми ознаками займають різне положення стосовно ядра семантичного поля, в якому знаходяться прототипні одиниці.

Оскільки комп'ютерні інновації як дискретні елементи визначеної метатерміносистеми слугують засобами номінації понять, явищ і фрагментів, різносубстратних сфер комп'ютерно опосередкованої дійсності, а сама метатерміносистема являє собою таку концептуальну структуру, що відображає сукупність і закономірність зв'язків, які існують між поняттями комп'ютерної й інших сфер життєдіяльності представників англомовного світу, що опосередковані наявністю комп'ютера й Інтернет-комунікації, то структурна організація аналізованої метатерміносистеми та її підсистем (семантичних полів) визначається наявністю ризом (ризоморфних утворень) – відкритих структур, позбавлених певного змістового «центрування», з місцями концептуального розриву, де переплітаються системна й асистемна організації [3, с. 14].

Пояснення вищевказаних теоретичних положень стосовно особливостей структурно-семантичної організації аналізованої метатерміносистеми, що містить ризоморфні утворення, може бути здійснене на прикладах. Так, наприклад, залежно від контексту використання такі інноваційні одиниці, як *social media*, *word of blog*, *twitterverse* можна віднести як до семантичного поля «суспільне життя», так і до семантичного поля «повсякденне життя»; інноваційні одиниці *e-cigarette*, *e-thrombosis* належать як до семантичного поля «медицина», так і до семантичного поля «повсякденне життя» метатерміносистеми англійської мови сфери комп'ютерних технологій. Інновації *e-bank*, *cyberbank*, *virtual bank*, *Internet bank*, *online bank* можна віднести й до семантичного поля «економіка та бізнес» аналізованої метатерміносистеми, і до самої сфери економіки й Інтернет-банкінгу, тобто до одиниць метатерміносистеми сфери економіки та банківської справи. Подібну тенденцію Ю.Г. Федорова пропонує називати семіотичною сингулярністю, суть якої полягає в тому, що інноваційні одиниці англійської мови можуть розвиватися за непрогнозованим вектором і надавати можливість для дослідження семантичної асиметрії, вказувати на асистемні явища [9, с. 43].

Висновки. Наведені приклади й інноваційний висновок Ю.Г. Федорової свідчать про наявність ризоморфних утворень, актуалізованих в аналізованій метатерміносистемі та її підструктурах (семантичних полях) інноваційними одиницями, що можуть належати до двох, а подекуди – і до декількох семантичних полів одночасно. Тому ці семантичні поля мають площину перетину, є децентрованими, асиметричними. Інноваційні одиниці можуть також потрапляти до метатерміносистем інших сфер, що зумовлене соціолінгвальними факторами та соціофункціональними характеристиками цих одиниць. Ризоморфні утворення в межах аналізованої метатерміносистеми дають уявлення про сукупність і закономірність зв'язків, наявних між поняттями комп'ютерної й інших сфер комп'ютерно опосередкованої дійсності в англомовному світі. Вони також руйнують уявлення про класичне поняття системи, згідно з яким остання має відносно сталі властивості. Отже, метатерміносистема англійської мови сфери комп'ютерних технологій, що містить ризоморфні утворення, є відкритою, динамічною, полівимірною системою зі складною структурно-семантичною організацією, що в абстрактній формі репрезентує якісно нові модуси буття та дійсності англомовних спільнот, опосередковані наявністю комп'ютера й Інтернет-комунікації. **Перспективи** подальших досліджень вбачаємо в аналізі лінгвосинергетичних аспектів формування метатерміносистеми англійської мови сфери комп'ютерних технологій.

Література:

1. Золотова Н.О. Онтология и гносеологические аспекты понимания метатерминосистемы / Н.О. Золотова // Вестник ВГУ: Гуманитарные науки. – № 2. – Волгоград : Изд-во Волгоградского университета. – С. 32–38.
2. Ільченко О.М. Антропоцентризм комп'ютерних неологізмів: лінгвокогнітивний аспект / О.М. Ільченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2003. – № 6. – С. 406–409.
3. Карташев В.А. Система систем. Очерки общей теории и методологии / В.А. Карташев. – М. : Прогресс-академия, 1995. – 416 с.
4. Махачашвілі Р.К. Динаміка англomовної інноваційної логосфери комп'ютерного буття : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04 / Р.К. Махачашвілі. – О., 2013. – 400 с.
5. Махачашвілі Р.К. Семіотична динаміка англomовної інноваційної лінгвосфери буття / Р.К. Махачашвілі // Нова філологія. – Запоріжжя, 2010. – № 42. – С. 138–144.
6. Миронова М.Н. Терминополе «Виноградарство и виноделие» : лексико-семантический и словообразовательный аспекты : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / М.Н. Миронова. – Краснодар, 2009. – 23 с.
7. Морозова Л.А. Теория и практика построения терминологических полей / Л.А. Морозова // Терминоведение. – 1996. – № 1–3. – С. 49–54.
8. Стрельбицька Л. Інтернет як полігон розвитку природної мови / Л. Стрельбицька // Вісник нац. ун-ту Львівська політехніка. – 2005. – № 538. – С. 33–38.
9. Федорова Ю.Г. Лінгвокогнітивні параметри інноваційних одиниць в американському газетному дискурсі : дис. ... канд. филол. наук, спец. 10.02.04 / Ю.Г. Федорова. – Запоріжжя, 2013. – 222 с.
10. Чирвоний О.С. Комп'ютерний лексикон сучасної англійської мови: структурний, семантичний, функціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / О.С. Чирвоний. – Одеса, 2009. – 20 с.
11. Ipsen G. Der alte Orient und die Indogermanen / G. Ipsen // Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft. – Heidelberg : Winter, 1924. – S. 200–237.
12. Trier J. Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes (Die Geschichte eins sprachliches Feldes) / J. Trier. – Heidelberg : Winter, 1931. – 347 S.

Кизиль М. А. Системная организация инновационных единиц английского языка сферы компьютерных технологий

Аннотация. Статья посвящена исследованию системной организации инновационных единиц английского языка сферы компьютерных технологий. В статье определяется форма системной организации подобных единиц, выявляются лингвальные и экстралингвальные факторы ее параметризации и особенности структурно-семантической организации. Выясняются отличия между формами системной организации англоязычных компьютерных терминов и инновационных единиц.

Ключевые слова: английский язык, компьютерный термин, лингвальные и экстралингвальные факторы, системная организация, структурно-семантическая организация, инновационная единица.

Kizil M. Systemic organization of the English innovative units of Computer Science sphere

Summary. The article is devoted to the investigation of systemic organization of the English innovative units of computer science sphere. The form of systemic organization of such units is determined, lingual and extralingual factors of its parametrization and peculiarities of structural and semantic organization are revealed in the article. Differences between forms of systemic organization of English computer terms and innovative units are also found out.

Key words: English language, computer term, lingual and extralingual factors, systemic organization, structural and semantic organization, innovative unit.